
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

УДК 371.31:004

DOI 10.31654/2663-4902-2022-PP-1-91-96

Коваленко С. О.

старша викладачка кафедри біології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
svetik_ko_al@ukr.net
orcid.org/0000-0003-3411-7744

Гавій В. М.

кандидатка біологічних наук, доцентка кафедри біології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
gaviyv@gmail.com
orcid.org/0000-0002-2804-0456

Приплавко С. О.

кандидатка сільськогосподарських наук, доцентка кафедри біології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ngubiolog@ukr.net
orcid.org/0000-0002-4326-8547

Лобань Л. О.

кандидат біологічних наук, доцентка кафедри біології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
loban2007@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7717-3602

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ

В основі соціально-економічного розвитку суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво інформації та знань. Придбання нових знань і навичок, практично корисних і застосовуваних у роботі в епоху інформаційного суспільства значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному росту. Особливо важливу роль інформаційні ресурси відіграють в умовах організації дистанційних форм навчання. За таких умов ведеться постійний пошук більш досконалих форм організації навчального процесу. Реалізувати технології дистанційного навчання можливо шляхом розробки моделі використання віртуально-навчальних середовищ та платформ дистанційного навчання: Zoom, Microsoft Teams, Webex, Google Classroom, ClassDojo, Padlet тощо. Завдяки цьому студентам стали доступні нетрадиційні джерела інформації, підвищилась ефективність самостійної роботи. Вони здобули можливість навчатися у зручний для них час, у звичному оточенні та у відносно автономному темпі. У студентів з'явилися можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок.

Викладачі перейшли на інший формат подачі навчального матеріалу, намагаються формувати більш інтерактивні та цікаві заняття для студентів, реалізовувати нові форми і методи навчання, мають змогу в електронних журналах виставляти оцінки та залишати коментарі до кожної надісланої роботи.

Проте система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Крім того, не у всіх

населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет-зв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом.

Водночас дистанційна система освіти на сьогодні є для України перспективною формою вищої освіти. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців, оскільки передбачає високотехнологічний підхід до процесу передачі знань.

Ключові слова: інформаційні процеси, інформаційні ресурси, педагогічна система, система дистанційної освіти, інноваційні технології, навчальні платформи.

Вступ. В основі соціально-економічного розвитку суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво інформації та знань. Для будь-якої країни ступінь її економічного і технологічного розвитку, добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікацій її активного населення [1].

На розвиток суспільства суттєво впливають інформаційні процеси, які стають однією з найважливіших складових життєдіяльності людини. В умовах сучасних економічних відносин і жорсткої конкуренції на ринку праці особливе значення мають знання, навички та досвід. Придбання нових знань і навичок, практично корисних і застосовуваних у роботі в епоху інформаційного суспільства значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному росту.

Особливо важливу роль інформаційні ресурси відіграють в умовах організації дистанційних форм навчання. За таких умов ведеться постійний пошук більш досконалих форм організації навчального процесу. Сьогодні держава має спрямувати всі сили на те, щоб не допустити глибокої освітньої кризи, відпрацювати ефективні сценарії управління в галузі освіти, залучивши найкращі світові практики.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Розвиток сучасного суспільства та освітньої сфери зумовлюють появу так званої електронної педагогіки (е-педагогіки), яка, спираючись на здобутки класичної психолого-педагогічної науки, розробляє специфічні завдання створення й ефективного впровадження в освітню практику інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, таке завдання стоїть перед педагогікою «відкритої освіти». Реалізація при побудові педагогічних систем принципів відкритої освіти, використання сучасних методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють суттєво розширити потенційний простір навчального середовища, забезпечити формування і використання відкритого освітнього простору [2].

Розвиток високих технологій у все більших масштабах підвищує попит на інтелектуальність в освіті широких мас населення будь-якої країни. Протягом останніх двох десятиріч років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Освіта стає не лише інструментом взаємопроникнення знань і технологій у глобальному масштабі, а й капіталу, засобом боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань.

Розробка та впровадження сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій потребує нових підходів до управління, залучення до традиційної системи навчання і виховання принципово нових елементів, оскільки цей процес не зводиться лише до збільшення суми знань та розвитку професійної спрямованості майбутніх фахівців, а передбачає досягнення нової якості організації навчально-виховного процесу, урахування сучасних підходів до організації суб'єкті діяльності в процесі професійної підготовки.

Сьогоднішні виші, навчальні заклади повинні активно позиціонувати свій внесок в інноваційний процес, соціальний розвиток і розробляти інноваційні технології, які забезпечать формування професійних компетенцій у студентів. На даний час зростає кількість інформації, яка так необхідна для отримання, розуміння і засвоєння рівнів освіти. Це спричинило впровадження інформаційних технологій в освіту і формування окремого виду навчання, яке називають дистанційним. Тому, **метою** нашої **роботи** є з'ясування переваг та недоліків організації дистанційного навчання у вищій школі.

Результати та дискусії. Дистанційне навчання – це новий освітній досвід, який з'явився в Україні зовсім недавно, але вже встиг отримати своє місце в педагогічному середовищі. Цей вид навчання є особистісно орієнтованою формою, для якої

характерний принципово новий, високотехнологічний підхід до процесу передачі знань та здатність забезпечити постійний освітній ріст особистості.

Потреба в формуванні людини майбутнього тисячоліття – це серйозний виклик світовій системі освіти. Наскільки адекватно ми зможемо визначити і реалізувати нову технологію навчання і його дистанційні форми, що поліпшують якість і збільшують масовість освіти, настільки продуктивно вітчизняна школа освіти виконає це історичне замовлення щодо створення в нашій країні нового громадянського суспільства [3].

Система дистанційної освіти підвищує ефективність і якість навчання завдяки додатковим можливостям пізнання навколишньої дійсності і самопізнання, розвитку особистості студента; управління навчально-виховним процесом [4].

Дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування [5].

Ідея дистанційного навчання полягає в тому, що взаємодія викладача й студента відбувається у віртуальному просторі: обоє вони перебувають за своїми комп'ютерами й спілкуються за допомогою Інтернету. Крім цього, система дистанційного навчання розрахована, в основному, на людей достатньо свідомих, які не потребують постійного контролю з боку викладача, тому важливу роль у цьому випадку відіграє мотивація студентів, їх здатність до самоорганізації.

Технологія дистанційного навчання посилює роль методів активного пізнання. Якщо за традиційних форм навчання основною задачею студента було запам'ятати та відтворити матеріал, то за умови застосування дистанційних технологій у студентів розвиваються уміння його порівняння, синтезу, аналізу, оцінювання, виявлення зв'язків, планування, групової взаємодії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та технології дистанційного навчання.

Реалізувати технології дистанційного навчання можливо шляхом розробки моделі використання віртуально-навчальних середовищ. Упровадження моделі у навчальний процес і надання студентам та викладачам необхідних методичних рекомендацій забезпечить підвищення рівнями якості фахової підготовки студентів.

Перехід на дистанційне навчання в Ніжинському державному університеті, зумовлений пандемією, став неочікуваним та доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Після тимчасової розгубленості всім довелося прийняти цей виклик та швидко адаптуватися до нових реалій.

Більшість викладачів не мали досвіду та навичок, потрібних для ефективної роботи зі студентами в новому, незвичному форматі. Виникло безліч питань з педагогічним аспектом процесу. Чи варто лишати ту саму тривалість занять? Як краще вивчати навчальний матеріал? Як проводити практичну частину лабораторних занять? Як планувати проведення експерименту? Як працювати без роздаткового наочного матеріалу та визначників? Які форми контролю найкраще застосовувати? Питань виникало безліч. Як наслідок, навчання деяких студентів перевели у формат самостійної роботи, інші працювали в онлайн-форматі. Студенти були перевантажені: вимушені писати велику кількість письмових робіт з однієї дисципліни, з інших – реферати, за відсутності Інтернет-мережі під час занять, відпрацьовувати теми, які вивчали самостійно. Деякі викладачі замінили онлайн-заняття додатковим домашнім завданням, відповідно студенти втратили можливість спілкування та взаємодії. Як результат – збільшення навантаження на викладачів та студентів, посилення стресу і психологічного незадоволення, та, відповідно, зниження рівня засвоєння навчального матеріалу і цікавості до пізнавальної діяльності.

Так, на помилках всі навчаються, і ситуація з карантинном буде уроком для багатьох із нас, але лише в тому разі, якщо ми захочемо зробити з цього уроку висновок і скористатися ним у майбутньому.

На сьогодні Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя для організації ефективного дистанційного навчання має положення про дистанційне навчання та власну навчальну платформу УНІКОМ (університетське навчальне інфор-

маційно-комунікаційне середовище). Крім зазначеної навчальної платформи, викладачі зазначеного вишу використовують інші платформи дистанційного навчання: Zoom, Microsoft Teams, Webex, Google Classroom, ClassDojo, Padlet тощо.

Студенти усіх форм навчання Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя залучені до онлайн-лекцій та консультацій, їм надаються необхідні навчальні матеріали (презентації та відео), тестові завдання для контролю знань. Студентам стали доступними нетрадиційні джерела інформації, підвищилась ефективність самостійної роботи. Вони здобули можливість навчатися у зручний для них час, у звичному оточенні та у відносно автономному темпі. У студентів з'явилися можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок.

Викладачі перейшли на інший формат подачі навчального матеріалу, намагаються формувати більш інтерактивні та цікаві заняття для студентів, реалізовувати нові форми і методи навчання, мають змогу в електронних журналах виставляти оцінки і залишати коментарі до кожної надісланої роботи.

Проте система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки необхідно проводити на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет-зв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом [6].

При тривалому періоді дистанційного навчання студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну профанацію цього виду діяльності. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час.

На сьогодні дистанційна освіта в Україні не відповідає вимогам, що ставляться до інформаційного суспільства і не забезпечує повноцінного входження України в міжнародний освітній простір. Щоб система дистанційного навчання зайняла гідне місце в системі освіти України, потрібно, передусім, створити глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, оскільки саме комп'ютер дає змогу отримувати навчальний матеріал, є водночас і бібліотекою, і центром довідкової інформації, і комунікативним центром, що робить його одним із засобів реалізації програми безперервної освіти в Україні [7].

Висновки. Дистанційна система освіти на сьогодні розвивається дуже швидко і є для України перспективною формою вищої освіти. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців, оскільки передбачає високотехнологічний підхід до процесу передачі знань і дає можливість створення системи масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, уможлиблює на практиці ідею пожиттєвої освіти, навчання через усе життя.

Майбутнє освітнього процесу пов'язане зі змішаним навчанням, яке дуже легко перемикає в різні режими: збільшувати чи зменшувати офлайн- або онлайн-компоненти, обирати різні організаційні моделі та стратегії відповідно до можливостей, потреб і викликів.

Література

1. Триндаде А. Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов. *Дистанционное образование*. 2000. № 2. С. 5–9.
2. Биков В. Ю., Мушка І. В. Освітній простір. Теоретичні основи відкритої освіти. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012. 96 с.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 13.02.2022).

4. Мерінова С. В. Дистанційне навчання як невід'ємний атрибут сучасної освіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (дата звернення: 13.02.2022).

5. Андрусенко Н. В. Дистанційне навчання в Україні. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія*: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (дата звернення: 13.02.2022).

6. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38–41.

7. Проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні. URL: http://edu.minfin.gov.ua/LearningProcess/RemoteEducation/Pages/Проблеми_впровадження_дистанційної_освіти_в_Україні.aspx (дата звернення: 19.01.2022).

References

1. Trindade, A.R. (2000). Ynformatsyonnye y kommunykatsyonnye tekhnolohyy y razvytye chelovecheskykh resursov [Information and communication technologies and human resources development]. *Dystantsyonnoe obrazovanye – Distance education*, 2. 5–9 [in Ukrainian].

2. Bykov, V. & Mushka, I. (2012). . Osvitnii prostir. Teoretychni osnovy vidkrytoi osvity. Orhanizatsiia seredovyshcha dystantsiinoho navchannia v serednikh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Educational space. Theoretical foundations of open education. Organization of distance learning environment in secondary schools]. Kyiv: Pedagogical thought [in Ukrainian].

3. Kontseptsiiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini [The concept of distance education in Ukraine]. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> [in Ukrainian].

4. Merinova, S.V. (2017). Dystantsiine navchannia yak nevidiemnyi atrybut suchasnoi osvity. Dystantsiine navchannia yak suchasna osvitnia tekhnolohiia [Distance learning as an integral attribute of modern education. Distance learning as a modern educational technology] (Vinnytsia, March 31, 2017). L.B. Hazelnut (Ed.). Vinnytsia: VTEI KNTUEU. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf [in Ukrainian].

5. Andrusenko, N.V. (2017). Dystantsiine navchannia v Ukraini. Dystantsiine navchannia yak suchasna osvitnia tekhnolohiia [Distance learning in Ukraine Distance learning as a modern educational technology] (Vinnytsia, March 31, 2017). L.B. Hazelnut (Ed.). Vinnytsia: VTEI KNTUEU. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf [in Ukrainian].

6. Klokhar, N. (2012). Metodolohichni osnovy zaprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [Methodological foundations of distance learning in the system of advanced training]. *Shliakh osvity – The path of education*, 4 (46). 38–41 [in Ukrainian].

7. Problemy vprovadzhennia dystantsiinoi osvity v Ukraini [Problems of introduction of distance education in Ukraine]. URL: http://edu.minfin.gov.ua/LearningProcess/RemoteEducation/Pages/Problems_of_introduction_of_distance_education_in_Ukraine [in Ukrainian].

Kovalenko S.

senior lecturer, Department of Biology,
Nizhyn Mykola Gogol State University
svetik_ko_al@ukr.net
orcid.org/0000-0003-3411-7744

Gaviy V.

PhD in Biology, Assistant Professor, Department of Biology,
Nizhyn Mykola Gogol State University
gaviyv@gmail.com
orcid.org/0000-0002-2804-0456

Pryplavko S.

PhD in of Agricultural Sciences, Department of Biology,
Nizhyn Mykola Gogol State University
ngubiolog@ukr.net
orcid.org/0000-0002-4326-8547

Loban L.

PhD in Biology, Assistant Professor, Department of Biology,
Nizhyn Mykola Gogol State University
loban2007@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7717-3602

DISTANCE LEARNING IN HIGHER EDUCATION: PROBLEMS AND BENEFITS

The basis of socio-economic development of society is not material production, but the production of information and knowledge. Acquiring new knowledge and skills that are practically useful and applied in the work of the information society significantly expands opportunities for self-realization and promotes career growth. Information resources play a particularly important role in the organization of distance learning. Under such conditions, there is a constant search for more advanced forms of organization of the educational process. It is possible to implement distance learning technologies by developing a model of using virtual learning environments and distance learning platforms: Zoom, Microsoft Teams, Webex, Google Classroom, ClassDojo, Padlet, etc. Due to this, non-traditional sources of information became available to students, the efficiency of independent work increased. They were able to study at a time convenient to them, in a familiar environment and at a relatively autonomous pace. Students have opportunities for creative self-expression, finding and consolidating various professional skills.

Teachers have moved to a different format of teaching material, trying to create more interactive and interesting activities for students, implement new forms and methods of teaching, have the opportunity to give grades in ezines and leave comments on each submitted work.

However, the distance learning system also has shortcomings. First, it is important to have direct contact with the applicant for successful correction of training and adequate assessment. In addition, it is impossible to accurately verify whether that person is working, performing a task, or whether someone else is doing it. In addition, not all localities have uninterrupted access to the Internet. And most importantly, in distance learning, direct contact between teacher and student is lost.

At the same time, the distance education system is currently a promising form of higher education for Ukraine. It is this system that can most adequately and flexibly respond to the needs of society for the training of highly professional professionals, as it provides a high-tech approach to the process of knowledge transfer.

Key words: information processes, information resources, pedagogical system, distance education system, innovative technologies, educational platforms.